

Ленинә даалгъвр кўцәлгън

Алдр Октябрин 40-ч джилин 60нлә, мана орн-нутгин цуг келн әмтн, революцлә нерәрн туургсн ўрдүдиннъ тускар келджәх саамла, би бас эврә хальмгин ўрдиг, ягъдж оln әмтнә ноолданд орлцдж, шин йос тосхдж йовсна тускар келхәр седджәнәв.

Мини келхәр седджәх ўулдвр гучн долан джил хооран, 1920 джилин намрар болв. Хальмгин 2-ч мөртә полкин дääчнр болн командирмүд, Северн Кавказд революцин 6шәтнрлә ноолддж йовсн дääгъән төгсәв. Эн цагла мана хойрдгч мөртә цергәс зәрм әмтсинъ Москва тал Реввоенсовет дуудулв.

Эн багт нанас талдан, иимим әмтн йовла: Хомутников В. А., Шивидов Т. Б., Дрючков А., Сафонов К., Очиров Ц. М., Манджиков Н., Шапшуков (дўнь), Кануков Н. (дўнь), Бимбаев М., Лиджиев К., Теврюков И. С., Мартышкин, Ханхалджинов, Иванов. Хартн Бадеевич Кануков мана гардгч болдж шиидгдв.

Москванд манд кергтә цаас, эдл-уш 6гәд, хол хаалгъд белдүлв. Хотл балгъснд бääсн цаган бидн 6нъгәр ўрәсн угавдн. Х. Б. Кануков манд „Азбука коммунизма“ гидг дегтр умшддж 6гәд, терүнә учр-утхинъ цәәлгъдг билә.

Омск балгъснд ирәд, Омка гидг голин кбвәд хойр давхргерт бääввдн. Энд ирхләмвдн, маниг Сибирин Помглавкомин штабд илгәв. Бидн 6др болгън Монгъглин бääх-бääдл, газр-уснла таньлдад, медрлән гүүдүлдж, сургъуль дасввдн.

Монгъгл орад ирсн, „Эн цагин Монгъгл“ гидг дегтр бичсн И. Майский гидг кўн лекц умшдг билә.

Дарунъ бидн Иркутск балгъснд V-ч Аәрмин штабин гарт зогсввдн. Энүнд бидн Монгъглин болн Түвдин әнъ толгъалджасн Дальневосточн Коминтернә секретариатла кўүндввдн. Иркутскд бидн удан бääсн угавдн, цаарандан йоввдн.

Байкал голин телтр кбвәд Дальне-Восточн Республикин меджә бääдж. Танхой гидг станцд мана цаасдуд болн хувц-хунр хәләв. Верхнеудинск балгъснд „Кооператор“ гидг кермд суугъал, Селенга голар усчад, сүүлин пирстнд оч бууввдн. Эндәс маниг мөр унулад, Монгъглин меджә деер бääсн Маймачен (ода Алтн-булг) гидг балгъснд авч ирв.

1921 джил. Монгъгл. Энд, монгъглин партизанмуд дунд мана шин йовдл эклв. Бидн кўч-көлсәрн бääдг монгъгл әмтнә 6шәтирлә ноолдад, тер ах-дў монгъгл улст шин байрта болн герлтә джиргълән тосхлгънднъ нөкд болввдн.

Маниг монгъгл тал мана советин орн-нутг, ўр Сухэ-Баатрин толгъалджасн Монгъглин угатә оln әмтнә партин дуудврар илгәлә.

Мана алдр Төрскн, аав Ленинә гардврар монгъгл келн әмтнд дөнъ-нөкд болтха гидж хальмгудиг йовулв. Тернъ учрта бääсмн. Негдвәр болхла, мана келн монгъглин келн хойр сәәнәр ирлцдг зөвтә, хойрдхла, Улан Цергин зерг-

ләнд нерәрн туурсн, Улан Цергт хальмг цергә частъс бұрдәсн Хартн Бадеевич Кануков, хальмг мөртә цергин командир Василий Алексеевич Хомутников, Разина нертә хальмг мөртә цергин дивизионна командир Тимофей Шивидов, 1-ч эскадрона командир Андрей Дрючков болн талдан чигн комакдирмүд хальмгуд дунд гарцхасмн.

Кесг мингън дууна газрас бидн, хальмгин кўч-көлсч әмтнә ўрд, эврә ах-дүүгъә монгъгл улст нөкд болхар ирввдн. Бидн революцин вожд Ленинә дуудврар ирввдн. Алдр Ленинә иткәд, чадх, кўцәх гидж санад, ўнн седкләрн илгәсн даалгъвриг, бидн, хальмгин ўрдүд, ик сәәнәр кўцәввдн.

Монгъглин партизанск частин, Улан Цергин болн мана ни-негн ноолданд монгъгл әмтнә 6шәти кўлцдән даргдв. 1921-джил Монгъглин Әмтн Церг болн Улан Цергин частъмуд Урга (ода Улан-Баатр) гидг балгъсиг гартан орулдж авб. Эн джил Монгъглд шин Монгольск Народн Республик бұрдәгдәд, ода 36 джилин эргцд 6сдж, 6ргдждж, цецгәрдж йовна.

Монгъгл келн-әмтнә кучр түрү джилмүдг, хальмгин ўрдүд дөрвн-тавн джилин эргцд теднд дөнъ-нөкд болввдн.

Эн, мана Төрскнә 40-ч джилин алдр 60нлә, Монгъгл келн-әмтнд байрта джиргъл, кўцәнъгүтә диилвр дурдджанав.

Ц. Д. НОМИНХАНОВ,
Урга (Улан-Баатр) гидг
балгъснд урднъ военн
комәдант йовсн кўн.